

ФОНД
НАУЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Списание за наука

„Ново знание“

ISSN 2367-4598 (Online)

Академично издателство „Талант“

Висше училище по агробизнес и развитие на
регионите - Пловдив

New Knowledge

Journal of Science

ISSN 2367-4598 (Online)

Academic Publishing House „Talent“

University of Agribusiness and Rural Development -
Bulgaria

<http://science.uard.bg>

SEXUALLY TRANSMITTED DISEASES - HISTORY, TYPES, PREVALENCE, EPIDEMIOLOGY

Valentin Irmov¹, Assen Pachedjiev², Petar Petrov^{3,4}

¹University Multi-Profile Hospital for Active Treatment "Deva Maria" – Burgas, Bulgaria

²Tissue Bank Cryo Center Bulgaria

³Multi-Profile Hospital for Active Treatment "Escullap" – Pazardzhik, Bulgaria

⁴University of agribusiness and rural development - Bulgaria

Abstract: Sexually transmitted infections affect persons of active sex and cause serious consequences for the human organism, society and the generation. They spread sporadically, epidemically, and in some of them there are pandemics. For example, humanity is currently in a third viral hepatitis pandemic and a first AIDS pandemic.

Another group of diseases can also be transmitted through sexual contact, but this is not the main mode of transmission. Such are salmonellosis, amoebiasis, influenza, various causes of meningitis and pneumonia. Despite being sexually transmitted, this is not a major and almost irrelevant way of transmitting the infection. Therefore, the diseases themselves are not included in the group of sexually transmitted diseases.

Keywords: infections, epidemiology, bacteria, fungi.

ПОЛОВО ПРЕДАВАНИ БОЛЕСТИ – ИСТОРИЯ, ВИДОВЕ, РАЗПРОСТРАНЕНИЕ, ЕПИДЕМИОЛОГИЯ

Валентин Ирмов¹, Асен Пачеджиев², Петър Петров^{3,4}

¹УМБАЛ „Дева Мария“, гр. Бургас

²ТБ Криво Център България

³МБАЛ „Ескулап“, гр. Пазарджик

⁴Висше училище по агробизнес и развитие на регионите – Пловдив

Резюме: Сексуално преносимите инфекции засягат лица в активна полова възраст и предизвикват сериозни последици в човешкия организъм, обществото и поколението. Те се разпространяват спорадично, епидемично, а при някои от тях се наблюдават и пандемии. Така например в момента човечеството се намира в състояние на трета пандемия от вирусни хепатити и първа пандемия от СПИН. Друга група болести могат да се предават и при полов контакт, но това не е основният начин на предаване. Такива са салмонелоза, амебиоза, грип, различни причинители на менингит и пневмония. Въпреки че се предават и при полов път, този начин не е основен и почти няма отношение в процеса на предаването на инфекцията. Поради това и самите заболявания не са включени в групата на болестите, предавани по полов път.

Ключови думи: инфекции, епидемиология, бактерии, гъби.

ВЪВЕДЕНИЕ

До 1990-те г. сексуално преносимите болести са били наричани *венерически болести* – по името на римската богиня на любовта Венера.

В общественото здравеопазване се използва терминът *сексуално преносима инфекция*^[1]. Важно е да се разбере разликата между болест и инфекция. Инфекция означава, че микроб – вирус, бактерия или паразит, който може да причини заболяване, се намира в човешкото тяло. Не е задължително заразеният човек да развие симптоми или знаци, че вирусът или бактерията са в неговото тяло; не е необходимо човек да се чувства зле. Болест означава, че инфекцията кара човек да се чувства зле или да забелязва нещо нередно. По тази причина терминът *сексуално преносима инфекция* е много по-широк термин от *сексуално преносима болест*.

В частност, терминът *сексуално преносима болест* се отнася до инфекция, която има симптоми. Тъй като в повечето от времето хората не знаят, че са заразени, докато не развият симптоми на болестта, хората се използва терминът *болест*, вместо *инфекция*.

ИСТОРИЯ НА БОЛЕСТИТЕ, ПРЕДАВАНИ ПО ПОЛОВ ПЪТ

Първият известен епидемичен взрив на болест, предавана по полов път, е настъпил бум на сифилис сред френските войски, обсадили Неапол през 1494 г. Оттук заболяването мълниеносно се разпространява из цяла Европа. Сифилисът поразявал хората, като цялото им тяло се покривало с пустули, стигало се дори до „падане“ на лицата и след няколко месеца водело до фатален край. В епидемията от 1546 г. сифилисът се проявявал с характерни признаци, които и днес се описват в учебниците по медицина. Сифилисът бил причина за смъртта на милиони души в Европа в продължение на няколко столетия.

Първата болница за лечение на венерически болести е основана през 1746 г. в Лондон. Лечението не винаги е било доброволно. През втората половина на 19-ти век, Законът за заразните болести във Великобритания позволявал да бъдат арестувани съмнителни проститутки.

През 1902 г. е проведен Международен конгрес за борба с венерическите болести, на който е взето решение да се препоръча организирането на противовенерични диспансери с цел контрол на болестите, предавани по полов път. Първото ефективно лекарство за лечение на сифилис е открито през 1906 г. арсфенамин. С откриването на антибиотиците голям брой от полово предаваните болести стават лечими. След активните кампании през 1960-те и 1970-те за изкореняване на болестите, предавани по полов път, те вече престават да бъдат сериозна медицинска заплаха за човечеството. За лечението е много важно да се проследят и тестват за заболяване и партньорите на лекувания пациент.

През 1980-те две заболявания се превръщат в сериозен бич за човечеството. Това са гениталният херпес и СПИН. Сред обществото тези две болести са известни като предавани по полов път. Те не могат да бъдат излекувани от съвременната медицина. При СПИН има дълъг период, без да се проявят клинични симптоми. През това време обаче заразеният може да предава болестта на своите партньори.

Утвърдените на 1 февруари 1879 г. от княз Дондуков-Корсаков „Временни правила за устройството на медицинската част в България“ първи поставят въпроса за лечението и профилактиката на венерическите болести. Това е първият официален здравен документ, съставен след Освобождението на България съобразно руското здравно законодателство по онова време и имащ силата на закон. През 1880 г. за лечение в българските държавни болници са приети 1739 болни от сифилис. Това представлявало 14% от настанените за лечение през същата година. Първото кожно-венерическо отделение в България е открито в през 1893 г. в София. Създадено е в Александровската болница, а негов ръководител е бил д-р Стоянович с ординатор д-р Богомил Берон. След основаването на Медицински факултет към Софийски университет през 1918 г. се създава и първата в страната Катедра по кожни и венерически болести. Неин ръководител е проф. Богомил Берон, който в периода 1926 – 1927 г. става и декан на Медицинския факултет. В годините 1924 – 1925 г. проф. Берон разкрива, организира и ръководи първия диспансер за венерически заболявания в България. През 1936 г. той дарява собствени средства и организира построяването на самостоятелно сграда за диспансера. Сградата днес представлява Клиника по кожни и венерически болести към Александровска болница. С решение на МНСЗГ от 25 април 1951 година се одобряват общите положения за кожно-венерологичните диспансери. Съгласно Наредбата на министерството се създават 12 окръжни кожно-венерологични диспансера и един градски в София.

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА БОЛЕСТИТЕ, ПРЕДАВАНИ ПО ПОЛОВ ПЪТ

Болестите, предавани по полов път са повсеместно разпространени. Някои от тях се наблюдават във всички страни по света (сифилис, микоплазмени и урогенитални инфекции, трихомоназа, венерически брадавици, СПИН и други). Други от тях обаче са концентрирани в определени нозогеографски райони (мек шанкър, донованоза, ингвинална лимфогрануломатоза и други). Такива са основно страните с тропичен климат.

Полово предаваните заболявания се разпространяват при сексуална активност посредством допир или обмяна на телесни течности (сперма, вагинални течности, кръв и др.) Рискът от разпространението им по време на секс може да бъде съществено намален при правилна употреба на неповреден презерватив.

СПИН днес е най-голямата причина за смъртност в Субсахарска Африка. По-голямата част от заразените с ХИВ са се заразили при полов контакт с болен. Хепатит В е класифицирана към групата на тези болести, защото може да бъде предадена и по полов път. В световен мащаб болестта има най-висок ръст в страните от Азия и Африка и по-нисък в Америка и Европа. В световен мащаб около два милиарда души са заразени от вируса на хепатит В.

ВИДОВЕ ПОЛОВО ПРЕДАВАНИ БОЛЕСТИ

Бактериални

- Мек шанкър, причинен от *Haemophilus ducreyi*;
- Хламидиоза, причинен от *Chlamydia trachomatis*;
- Ингвинален гранулом, причинен от *Klebsiella granulomatosis*;
- Гонорея, причинена от *Neisseria gonorrhoeae*;
- Сифилис, причинена от *Treponema pallidum*.

Гъбични

• Tinea cruris, вероятно заболяването се предава и по полов път. Причинява се от гъбичките *Trichophyton rubrum* и по-рядко *Candida albicans*, *Trichophyton mentagrophytes* и *Epidermophyton floccosum*.

- Кандидоза, причинява се от гъбичката *Candida albicans*.

Вирусни

• Хепатит В (Hepatitis B virus, HBV) – чрез слюнка, полови секрети;

• Herpes simplex (Herpes simplex virus 1 и 2, HSV) – чрез кожен и лигавичен контакт, преносим с или без видими мехури;

• Ретровируси като ХМРВ, НТЛВ или HIV/СПИН – чрез полови секрети, сперма, кърма, кръв;

• Човешки папиломен вирус, HPV – чрез кожен и лигавичен контакт. Високорисковите HPV причиняват повечето видове рак на маточната шийка, рак на ректума, пениса и вулвата, както и генитални брадавици;

- Заразен молуск (Molluscum contagiosum virus, MCV) – чрез близък контакт.

Инсекти

- Въшливост, причинена от срамната въшка *Phthirus pubis*;
- Краста, причинена от крастния кърлеж *Sarcoptes scabiei*.

Протозойни

- Трихомоноза, причинена от едноклетъчния паразит *Trichomonas vaginalis*.

ИЗТОЧНИЦИ НА ЗАРАЗА, МЕХАНИЗЪМ И ФАКТОРИ НА ПРЕДАВАНЕ

Сексуално предаваните болести са антропонози. Обикновено източник на заразата е болният човек, който отделя причинителите през цялото време на боледуването. При голяма част от тях съществува дълготрайно носителство. От епидемиологична гледна точка заразноносителите са по-важни в предаването на инфекцията.

В предаването на БПП е водещ механизмът на външните покривки – кожа и лигавици. Основният начин на предаването им е при сексуален контакт. Съществуват и други начини на предаване, които също играят важна роля в епидемиологичния процес. Такива са кръвопреливане, инжекции, инвазивни медицински манипулации, обрязване, татуиране и други.

Вертикално предаване от майка на детето се наблюдава при сифилис, вирусни хепатити и СПИН. То се осъществява трансплацентално или перинатално при СПИН, сифилис и хепатит В, а само перинатално при урогениталните хламидийни и микоплазмени инфекции.

Макар и по-рядко се наблюдава и индиректно контактно-битово предаване на болестта посредством лични предмети и вещи (сифилис).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Възприемчивостта при хората към БПП е всеобща, като контагиозния индекс при някои е много висок. След преболедуване при всички заболявания не се изгражда имунитет. Изключение от това прави вирусният хепатит В.

Сред по-важните характеристики на епидемичния процес при сексуалнопредаваните болести са следните:

- Демографска ендемичност.
- Пренасянето и разпространението им е свързано с високата комуникационна способност сред населението.
- Форми на епидемичния процес. Разпространяват се спорадично и епидемично, а някои от тях дори и пандемично.
- Възрастово разпределение. Боледеват лица в активна полова възраст.
- Професионалност. При БПП съществуват рискови групи сред населението, които боледеват най-често. Сред тях са медицински работници, наркомани, проституиращи.
- Злокачественост. Много от заболяванията засягат важни органи и завършват фатално.

ЛИТЕРАТУРА

1. Дурмишев, А., Б., Илиев, В., Денчев, Г., Митов, М., Радев, Ц., Ганчева, В., Баев, Л., Ангелов, П., Илиева, Р., Митова, Л., Дурмишев. Инфектология. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2001.
2. <http://www.riokoz-vt.com/ppi.htm> Сексуално-преносими инфекции, заедно със *сексуално преносима болест*
3. Oriel, J.D. The Scars of Venus: A History of Venereology. London, Springer-Verlag, 1994. ISBN 354019844X.
4. Diamond, Jared. Guns, Germs and Steel. New York, W.W. Norton, 1997. ISBN 848306667X. с. 210.
5. Pox and Paranoia in Renaissance Europe“. History Today.
6. Archives in London and the M25 area (AIM25) London Lock Hospital records
7. Куртев, д-р Вълчо. Българското военномедицинско дело. С., 1992, с. 48.
8. Катя Бранкова, Създаване на Бължарската военноветеринарна служба 1879 – 1899 г.
9. Диспансер за кожни и венерически заболявания към Областна болница София
10. Георгиев, М., Н., Цанков. 90 години Медицински факултет – София (1917-2007), София, 2007.
11. Клиника по кожните и венерически болести – София.
12. Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, СЗО. 2007 AIDS epidemic update (PDF). // December 2007. Посетен на 2008-03-12.
13. „Hepatitis: Type B (caused by hepatitis B virus)“. Minnesota Department of Health.
14. „Hepatitis B“. U.S. Food and Drug Administration.
15. FAQ about Hepatitis B. // Stanford School of Medicine, 2008-07-10. Посетен на 2009-09-19.

16. Aridoğan IA, Ateş A, İzol V, Ilkit M. Tinea cruris in routine urology practice. // *Urol. Int.* 74 (4). 2005. DOI:10.1159/000084436. с. 346–8.
17. Virus Pathogenesis, Microbiology Bytes
18. Male STI check-up video. // Channel 4, 2008. Посетен на 2009-01-22.
19. Villhauer, Tanya. Condoms Preventing HPV?. // University of Iowa Student Health Service/Health Iowa, 2005-05-20. Посетен на 2009-07-26.
20. Mueller, S и др. Alcoholic liver disease and hepatitis C: a frequently underestimated combination.. // *World journal of gastroenterology : WJG* 15 (28). 2009-07-28. с. 3462 – 71
21. Alter, MJ. Epidemiology of hepatitis C virus infection.. // *World journal of gastroenterology : WJG* 13 (17). 2007-05-07. с. 2436 – 41.
22. Ozaras, R и др. Acute hepatitis C: prevention and treatment.. // *Expert review of anti-infective therapy* 7 (3). 2009 Apr. с. 351 – 61.
23. Ollberding NJ, Lim U, Wilkens LR, Setiawan VW, Shvetsov YB, Henderson BE, Goodman MT. Legume, soy, tofu, and isoflavone intake and endometrial cancer risk in postmenopausal women in the multiethnic cohort study. *Journal of the National Cancer Institute.* Jan 4 2012;104(1):67-76.